

श्रोत: अभियान, २०७२/०७/२

ऊर्जा सङ्कट समाधान गर्न सबैको साथ र सहयोग जरूरी- उपप्रधान एवम्

ऊर्जामन्त्री रायमाझी

उपप्रधानमन्त्री एवम् ऊर्जामन्त्री टोपबहादुर रायमाझीले मुलुकमा जारी ऊर्जा सङ्कटलाई समाधान गर्न प्रतिबद्ध भएर लाग्ने बताएका छन् । आइतबार सिंहदरबारमा पदबहाली गर्दै नवनियुक्त ऊर्जा मन्त्री रायमाझीले ऊर्जा सङ्कटका कारण मुलुकको उद्योगधन्दा चौपट भएको र नागरिकको जनजीवनसमेत समस्यामा परेकाले त्यसलाई समाधान गर्न हरसम्भव प्रयास गर्ने बताए ।

ऊर्जा क्षेत्रको आफू विज्ञ नभए पनि सबैसँग मिलेर काम गर्ने र मुलुकलाई अगाडि बढाउन प्रतिबद्ध रहेको उनको भनाइ थियो । ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्नका लागि सबैको साथ र सहयोग जरूरी रहेको भन्दै मन्त्री रायमाझीले एउटा टेबलबाट अर्को टेबलमा फाइल गर्न महीनो लाग्ने प्रवृत्तिको अन्त्य गरिनुपर्ने बताए । लगानी अभिवृद्धि गर्न र ऊर्जा सङ्कटलाई समाधान गर्न प्रभावकारी योजना र सहज कार्यान्वयनको आवश्यकता रहेकामा जोड दिँदै गलत काम गर्ने प्रवृत्तिको अन्त्य हुनुपर्ने उनले बताए ।

ऊर्जा सङ्कट समाधानका लागि ठूला र जलाशयुक्त आयोजना अगाडि बढाउनु अत्यावश्यक रहेको भन्दै उनले सकारात्मक कामलाई अगाडि बढाउने र नकारात्मक प्रवृत्तिको अन्त्यका लागि आजैबाट प्रतिबद्ध भएर लाग्न कर्मचारीलाई निर्देशन दिउका छन् । “म सकारात्मक सोचका साथ काम गर्न आएको छु, तपाईंहरू पनि सकारात्मक तबरले काम गर्नुस्, नकारात्मक प्रवृत्तिको अन्त्य गरिनुपर्छ, मुलुकले भोगेको ऊर्जा सङ्कट समाधान गर्न हामी सबैको प्रयास जरूरी छ”, मन्त्री रायमाझीले भने । सो अवसरमा ऊर्जा सचिव राजेन्द्रकिशोर क्षेत्रीले मन्त्री रायमाझीलाई ऊर्जा मन्त्रालयले निर्वाह गरिरहेको कामका बारेमा जानकारी गराएका थिए । मन्त्रालयमा उच्च पदस्थ अधिकारीले मन्त्री रायमाझीको स्वागत गरेका थिए ।

अर्घाखाँचीको अर्घामा २०१८ सालमा जन्मिएका उपप्रधानमन्त्री रायमाझी विज्ञानमा स्नातकसम्मको अध्ययन गरेका छन् । एमाओवादीको सचिव रहेका उनी संविधानसभाको दोस्रो निर्वाचनमा अर्घाखाँची क्षेत्र नं १ बाट निर्वाचित भएका हुन् । यसअघि सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात, शान्ति मन्त्रालयको समेत जिम्मेवारी सम्हालेका रायमाझीले दुई वर्ष जेल र पाँच वर्ष निर्वासनमा विताएका छन् । *रासस*

श्रोत: राजधानी, २०७२/०७/२

‘ऊर्जा क्षेत्रमा स्पष्ट गुरुयोजना’

काठमाडौँ-रास— नवनियुक्त उपप्रधान एवं ऊर्जामन्त्री टोपबहादुर रायमाझीले कार्यान्वयन हुने गरी ऊर्जा क्षेत्रमा स्पष्ट गुरुयोजना बनाउने बताएका छन् ।

आइतबार ऊर्जा मन्त्रालयमा पदभार ग्रहण गरेपछि बोल्दै उपप्रधान तथा ऊर्जामन्त्री रायमाझीले उत्पादन बढाउने र लोडसेडिङ घटाउनका लागि स्पष्ट गुरुयोजना बनाउनुपर्ने बताए । ‘विगतमा ऊर्जा क्षेत्रका देखिएका समस्या समाधान गरेर कार्यान्वयन हुने खालको ऊर्जाको गुरुयोजना बनाई अघि बढ्छु ।’ उनले भने, ‘लोडसेडिङ घटाउन लागि म बढी केन्द्रित हुन्छु ।’ पदभार ग्रहणपछि पहिलो कामका रूपमा दक्षिण एसियाली सहयोग संगठन (सार्क) को ऊर्जासम्बन्धी कार्यक्रममा मन्त्रालयकै सहसचिव समीररत्न शाक्यलाई मनोनयन गर्ने फाइललाई सदर गरेका थिए । सो अवसरमा ऊर्जासचिव राजेन्द्रकिशोर क्षेत्रीले ऊर्जा मन्त्रालयबारे जानकारी गराएका थिए ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७२/०७/९

प्रसारण लाइन नहुँदा उत्पादित विद्युत् खेर जाँदै

विद्युत् प्रसारण लाइन समयमा बन्न नसक्दा दार्चुलामा उत्पादित बिजुली खेर गएको छ । अपी हाइड्रोपावर कम्पनीले दार्चुलाको नौ गाड साना जलविद्युत् आयोजना सम्पन्न गरी साढे ८ मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्दै आए पनि प्रसारण लाइन समयमै नबन्दा विद्युत् खेर जाने अवस्था छ । सुदूरपश्चिमकै पहिलो विद्युत् उत्पादन गृहका रूपमा रहेको नौगाड साना जलविद्युत् आयोजनाले ८.५ मेगावाट बिजुली उत्पादन गरे पनि प्रसारण लाइन बन्न नसक्दा ३ मेगावाट उत्पादन गर्दै आएको छ । साढे पाँच मेगावाट खेर फाल्नुपर्ने बाध्यता रहेको कम्पनीका कार्यकारी प्रबन्धक सञ्जीव न्यौपानेले जानकारी दिए । सरकारले कैलालीको अत्तरियादेखि दार्चुलाको चमेलिया वलँचसम्मको १ सय ३२ केभीको ट्रान्समिसन लाइन बनाउने सहमतिअनुसार ९४ प्रतिशत टावर निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ । कतै मन्दिर क्षेत्रमा लाइन तान्दा अवरोध र कतै जग्गा मुआब्जा दाबी-विरोधका कारण प्रसारण लाइन निर्माण दुई वर्षदेखि अघि बढ्न सकिरहेको छैन । सुदूरपश्चिमकै महत्त्वपूर्ण आयोजनाका रूपमा रहेको १ सय ३१ किलोमिटर प्रसारण लाइन ०७० मा निर्माण सम्पन्न भइसक्नुपर्ने थियो । तर, बैतडीमा ढलेको एक टावर पुनर्निर्माण नहुँदा तथा डडेल्धुरा क्षेत्र आसपासका २४ टावर र बैतडीका १४ टावरमा स्थानीयले लाइन तान्न नदिएका कारण समस्या भएको चमेलिया जलविद्युत् आयोजनाका उप-प्रबन्धक अजय दाहालले जानकारी दिए । मापदण्डअनुसार मुआब्जा वितरण नगरेपछि प्रसारण लाइन विस्तार गर्न नदिइएको स्थानीय बताउँछन् । मुआब्जा वितरणमा आयोजनाले विभेद गरेकाले प्रसारण लाइन निर्माणमा अवरोध गरिएको उनीहरूको दाबी छ ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७२/०७/१०

ऊर्जा मन्त्रालयको हस्तक्षेपले प्राधिकरण अस्तव्यस्त

सचेन गौतम

काठमाडौं, १० कात्तिक

ऊर्जा मन्त्रालयले सञ्चालक समिति (बोर्ड) र कार्यकारी निर्देशकमाथि हस्तक्षेप गर्दा विद्युत् उत्पादन, प्रसारण र वितरणमा एकाधिकार प्राप्त सरकारी स्वामित्वको नेपाल विद्युत् प्राधिकरण अस्तव्यस्त बनेको छ । निवर्तमान उपप्रधानमन्त्री एवम् ऊर्जामन्त्री वामदेव गौतमले सरकार परिवर्तन हुनुभन्दा केही दिनअघि सञ्चालकमा गरेको नियुक्ति र कार्यकारी निर्देशक मुकेशराज काफ्लेलाई मन्त्रालयमा हाजिर गराउने निर्णयले प्राधिकरण अस्तव्यस्त बनेको हो ।

अघिल्लो सरकारका ऊर्जामन्त्रीले जाँदाजाँदै गरेका निर्णयले सिर्जना गरेको अस्तव्यस्ततालाई व्यवस्थापन गरी प्राधिकरणलाई सही दिशामा अगाडि बढाउने चुनौती नवनियुक्त उपप्रधानमन्त्री एवं ऊर्जामन्त्री टोपबहादुर रायमाझीले सुरुमै सामना गर्नुपर्ने भएको छ ।

प्राधिकरण बोर्ड बैठक गत ४ भदौपछि बस्न सकेको छैन । निवर्तमान प्रधानमन्त्री सुशील कोइरालाको २१ असोजको मन्त्रपरिषद्को अन्तिम बैठकले बोर्ड अध्यक्षमा ऊर्जासचिव राजेन्द्रकिशोर क्षेत्रीलाई मनोनीत गर्ने निर्णय गरेको थियो । तर, क्षेत्रीले हालसम्म पनि बोर्ड बैठक राख्न सकेका छैनन् । यसले गर्दा बोर्डले गर्नुपर्ने कैयौं निर्णय थन्किएको प्राधिकरण स्रोतले बतायो ।

निवर्तमान ऊर्जामन्त्री गौतमले गत १५ असोजमा काफ्लेलाई अर्को व्यवस्था नभएसम्म मन्त्रालयमा हाजिर गराउने निर्णय गर्दै प्राधिकरणका वरिष्ठ उपकार्यकारी निर्देशक रामचन्द्र पाण्डेयलाई निमित्तको जिम्मेवारी दिएका थिए । कार्यसम्पादन सम्झौताविपरीत र अधिकार क्षेत्रभन्दा बाहिर गएर निर्णय गरिएको भन्दै काफ्लेले मन्त्रालयमा लिखित पत्र पठाउँदै हाजिर हुन अस्वीकार गरेका थिए । उनले प्राधिकरणमै हाजिर गरिरहेका छन् । मन्त्रालयमा हाजिर गराउने निर्णयका विरुद्ध काफ्लेले दायर गरेको रिट सर्वोच्च अदालतमा विचाराधीन छ । ऊर्जाले काफ्लेलाई फिर्ता बोलाउने र पाण्डेयलाई निमित्तको जिम्मेवारी दिने निर्णय फिर्ता लिएको छैन । प्राधिकरणमा अहिले दुईजना कार्यकारी निर्देशक छन् ।

‘एकजनाले मन्त्रालयमा हाजिर हुन अस्वीकार गरेका छन् भने अर्का निमित्त छन्, कार्यकारीबाट गराउनुपर्ने कुन व्यक्तिबाट गराउने भन्ने अन्योल छ,’ प्राधिकरणका एक निर्देशकले भने, ‘संस्थाको उच्च तहमा रहेको विवादले संस्था धराशयी बन्दै गएको छ, यसलाई सरोकारवाला निकायले तत्काल समाधान गर्नुपर्छ ।’

ऊर्जा मन्त्रालयको राजनीतिक र प्रशासनिक नेतृत्व कमिसन एजेन्टको लबिङ र कर्मचारी सरुवामा नै लाग्ने गरेको आरोप उनले लगाए । ‘प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेका विद्युत् उत्पादन तथा प्रसारण लाइन छिटो सम्पन्न गरी लोडसेडिङ अन्त्य गर्नतर्फ राजनीतिक र प्रशासनिक नेतृत्व लाग्न सकेको छैन,’ उनले भने ।

स्रोतका अनुसार काफ्लेले पठाएको पत्र बुझ्न मन्त्रालयले अस्वीकार गरेको छ । सचिव क्षेत्रीले केही दिनअघि ऊर्जामन्त्री रायमाझीको पदबहाली गर्दा काफ्लेलाई नबोलाएर पाण्डेयलाई निमित्त कार्यकारी निर्देशक भन्दै चिनाएका थिए ।

निवर्तमान ऊर्जामन्त्री गौतमको कार्यकारी निर्देशक काफ्लेलाई हटाउने प्रस्ताव २१ असोजको मन्त्रपरिषद् बैठकले नै अस्वीकार गरेको थियो । कार्यकारी निर्देशकलाई हटाउने प्रस्ताव मन्त्रपरिषद्बाट फिर्ता भएको ऊर्जा मन्त्रालयका

सहायक प्रवक्ता गोकर्णराज पन्थले जानकारी दिए । 'कार्यकारी निर्देशकलाई हटाउन मन्त्रिपरिषद्मा गएको प्रस्ताव फिर्ता भएको छ,' पन्थले भने, 'नयाँ सरकार गठन भएको अवस्थामा यसमाथि थप छलफल गरी नयाँ तरिकाले अगाडि बढ्नेछ ।'

ऊर्जाकाे काफलेलाई प्रक्रिया पूरा नगरी हटाउने प्रस्ताव गरेको थियो । खुला प्रतिस्पर्धाबाट छनोट भएका काफले सर्वोच्च अदालतको आदेशमा ३० असोज ०७१ मा कार्यकारी निर्देशकमा नियुक्त भएका थिए । ऊर्जा मन्त्रालय र काफलेबीच १३ कात्तिक ०७१ मा कार्यसम्पादन सम्झौता भएको थियो । सम्झौताको दफा ९ अनुसार कार्यकारी निर्देशकको कार्यसम्पादन मूल्यांकन र त्यसको पुनर्मूल्यांकनमा विवाद उत्पन्न भए मन्त्रिपरिषद्ले स्वतन्त्र विज्ञ समूह गठन गरी विवाद समाधानको मध्यस्थता गर्नेछ । विज्ञ समूहको मध्यस्थतापछि मात्रै ऊर्जा मन्त्रालयले कार्यकारी निर्देशकलाई पदबाट हटाउने-नहटाउने वा कारबाही अगाडि बढाउन पाउने व्यवस्था छ । तर, हटाउनुअघि स्पष्टीकरणको मौका दिनुपर्ने अनिवार्य व्यवस्था छ ।

ऊर्जासचिव क्षेत्री मन्त्रालयका सहसचिव समीररत्न शाक्य र विद्युत् विकास विभागका महानिर्देशक दिनेशकुमार घिमिरे रहेको टोलीले कार्यकारी निर्देशक काफलेको कार्यसम्पादन मूल्यांकन गरेको थियो । समितिले काफलेको तीन र ६ महिनाको कार्यसम्पादनको मूल्यांकन गरी ४८ नम्बर दिएको थियो । यसमा चित्त नबुझेकाे काफलेले पुनर्मूल्यांकनका लागि निवेदन दिएका थिए ।

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले सोलु करिडोर प्रसारण लाइनको ठेकेदार छनोटमा करिब २७ करोड अनियमितता गरेको भन्दै तत्कालीन ऊर्जामन्त्री एवम् प्राधिकरण अध्यक्ष राधाकुमारी जवालीलाई कारबाही गर्न प्रधानमन्त्री र सञ्चालकद्वय लक्ष्मणप्रसाद अग्रवाल तथा मनोजकुमार मिश्रालाई कारबाही गर्न ऊर्जा मन्त्रालयलाई निर्देशन दिएको थियो ।

सोही निर्देशनका आधारमा निवर्तमान प्रधानमन्त्री कोइरालाले मन्त्री जवालीलाई र गौतमले अग्रवाल तथा मिश्रालाई पदमुक्त गरेका थिए । आफूलाई सञ्चालकबाट हटाउने निर्णयविरुद्ध अग्रवाल र मिश्राले दायर गरेको रिट सर्वोच्च अदालतमा विचाराधीन छ । तत्कालीन ऊर्जामन्त्री उमाकान्त झाले अग्रवाल र मिश्रालाई सञ्चालकमा नियुक्त गरेका थिए । त्यसपछिकी ऊर्जामन्त्री जवालीले उनीहरूलाई हटाइन् । सर्वोच्च अदालतको अन्तरिम आदेशपछि उनीहरू पुनर्वहाली भएका थिए । मुद्दाको अन्तिम फैसला अझै भएको छैन ।

यसैगरी, सञ्चालक समितिका सदस्यसचिव एवम् कार्यकारी निर्देशक काफले, सञ्चालक सुरज लामिछाने र ठेक्काको मूल्यांकन प्रक्रियामा संलग्न कर्मचारीलाई विभागीय कारबाहीका लागि स्पष्टीकरण माग गर्ने निर्णय अख्तियारले गरेको थियो । निवर्तमान ऊर्जामन्त्री गौतमले लामिछानेलाई पनि हटाएका थिए ।

गौतमले भगवती विष्ट, विवेक तातेड र सुवर्णलाल श्रेष्ठलाई सञ्चालक समितिमा नियुक्त गरेका छन् । अर्थ र ऊर्जासचिव प्राधिकरणका पदेन सञ्चालक हुन्छन् । मन्त्रिपरिषद्ले ऊर्जासचिवलाई बोर्डको अध्यक्ष मनोनीत गरेको छ । प्राधिकरण ऐनमा ऊर्जामन्त्री/राज्यमन्त्री वा सरकारले तोकेको व्यक्ति बोर्ड अध्यक्ष हुने व्यवस्था छ ।

गोरखापत्र, २०७२/०७/१०

जलविद्युत्मा सेयर लगानी

सरोज अधिकारी

नेपालमा नयाँ संविधान जारी भएपछि भारतको अघोषित नाकाबन्दीले ऊर्जा, औषधि, खाद्यान्नलगायत अत्यावश्यकिय सामग्रीको आपूर्तिमा देखापरेको सङ्कटले समग्र अर्थतन्त्र नै सुस्त बनेको छ । हाल देखिएको ऊर्जा सङ्कट र आन्दोलन नरोकिएसम्म सेयर बजार एकाएक माथि जान्छ भन्ने कल्पना गर्न सकिन्न । नेपालको सेयर बजारमा हाल बैङ्क तथा वित्तीय क्षेत्रको वर्चस्व रहँदै आएको छ तर आगामी केही वर्षमा नेपालको सेयर बजारमा जलविद्युत् समूहको सेयरको वर्चस्व कायम गर्ने गरी कार्यविधि अघि बढाउनु जरुरी देखिएको छ । नेपालमा जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानी गर्ने उद्देश्यका साथ कात्तिक १२ गतेबाट आउन लागेको जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनीको झण्डै दुई अर्बको साधारण सेयर निष्कासन हुँदैछ । नेपालमा आगामी दिनमा जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानी गर्ने यस्ता ठूला संस्था प्रसस्त मात्रामा खुल्नुपर्छ । मुलुकको जलविद्युत् क्षेत्रको विकास तीव्र गतिमा गर्दै पेट्रोलियम पदार्थको प्रयोग न्यून गर्दै जाने रणनीति राष्ट्रले अब अवलम्बन गर्नेपर्छ । त्यसका लागि जलविद्युत् क्षेत्रका सरकार, सर्वसाधारण जनता, स्वदेशी निजी क्षेत्र तथा गैरआवासीय नेपालीको लगानी अपरिहार्य देखिएको छ । नेपालमा जलविद्युत्को सम्भावनालाई तीव्रता दिन विदेशी लगानीसमेत आवश्यक पर्नेछ, त्यसका लागि भारत, चीन जस्ता छिमेकी मुलुकका लगानीकर्ता पनि आकर्षित गर्न सकिन्छ तर त्यस्तो लगानी नियन्त्रित भने अवश्य पनि हुनुपर्छ र कुनै एक मुलुकको एकाधिकार कायम हुने खालको लगानी गर्न कदापि दिनु हुँदैन, त्यो मुलुकको हितमा हुँदैन । नेपालको जलविद्युत्को विकास र त्यसको माध्यमबाट समग्र अर्थतन्त्रको विकासमा तेस्रो मुलुकका लगानी आकर्षित गर्न विश्वभर छरिएर रहेका गैरआवासीय नेपालीहरूको आफ्नो लगानीका साथै विदेशी लगानी ल्याउन समेत उनीहरूको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुने देखिन्छ । नयाँ संविधानसँगै मुलुकको अर्थतन्त्रले गति लिन्छ अनि सेयर बजार पनि एकाएक माथि पुग्छ भन्ने आशा गरिएको भए पनि त्यसो हुनसकेन । नेपालको आन्तरिक मामिलामा हस्तक्षेप भयो भन्ने आवाज उठ्ने गरेको भए तापनि निश्चित व्यक्ति, समूह र पार्टीको हितमा हुँदा हस्तक्षेप नहुने वा नदेख्ने अनि हितमा नहुँदा हस्तक्षेप देख्ने राजनीतिक विषय आ-आफ्नो ठाउँमा भए तापनि मुलुकको समग्र आर्थिक विकासका लागि आगामी दिनमा ऊर्जाको आपूर्ति कसरी गर्ने भन्ने कुरा अहिलेको महत्त्वपूर्ण बहसको विषय बनेको छ । भारतबाट आपूर्ति भइरहेको पेट्रोलियम पदार्थ नआउँदा हाल चीनबाट ल्याउने तयारी सुरु गरिएको छ । केही समयको माग धान्न भनौ वा भूपरिवेष्ठित राष्ट्र नेपालले व्यापार विविधिकरण गर्न सो कदम सही नै हुने देखिन्छ तर मुलुकको दीर्घकालीन विकासका लागि हामीले आफूसँग भएको स्रोत र साधनको प्रयोग उचित मात्रामा गर्न सक्नुपर्छ होइन भने भारत मात्र किन भोलिका दिनमा चीनको स्वार्थसिद्ध हुने देखिएन भने सो मुलुकबाट पनि आपूर्ति नहुन सक्छ । अनि लिपुलेक जस्ता मुद्दामा चीन र भारत एक हुने अवस्था आएको खण्डमा नेपाललाई दबाव दिन दुवै मुलुकको संयुक्त रणनीति नहोला भन्न

सकिन्न । नेपालले दैनिक खान पकाउन ग्रामीण भेगमा गोबर ग्यासलाई बढावा दिनुपर्छ भने सौर्य ऊर्जाको विकास पनि जरुरी छ । त्यसैगरी खाद्यान्न, मासु, फलफूल, औषधिलगायतका अत्यावश्यकिय वस्तु मुलुकभित्रै उत्पादन बढाउनु जरुरी छ ।

सेयर बजारमा हाल जलविद्युत् क्षेत्रको उपस्थिति राम्रै अवस्थामा देखिन्छ । चिलिमे हाइड्रो पावर, बुटवल हाइड्रो पावर, नेसनल हाइड्रो, अरुण हाइड्रो पावर, रिडी हाइड्रो पावर, सानिमा माई हाइड्रो पावर, वरुण हाइड्रो, अपी हाइड्रो जस्ता कम्पनी हाल बजारमा छन् भने कैयन् जलविद्युत् कम्पनी सेयर निष्कासनको तयारीमा छन् । जुन मुलुकका लागि निकै उत्साहजनक कुरा हो । हालको समस्या भनेको निर्माणाधित जलविद्युत् आयोजनाहरुको लागि आवश्यक ऊर्जाको कमीले निर्माणमा ढिलाइ हुने चिन्ता भने बढेको छ । त्यसका लागि सरकारले विशेष पहल गर्नु भने जरुरी छ । नेपाली सेयर बजारमा जलविद्युत् कम्पनीहरुमा गरेको लगानीको प्रतिफल राम्रो छ । नेसनल हाइड्रो पावरलाई अपवाद रुपमा छोडने हो भने सञ्चालनमा रहेकाले राम्रो प्रतिफल दिँदै आएका छन् भने भर्खर मात्रै सूचीकृत भएका कम्पनीहरुको पनि बजार मूल्य राम्रो रहनुले लगानीकर्तालाई यस क्षेत्रमा आकर्षित गर्न गाह्रो देखिँदैन । नेपालमा उत्पादित हुने जलविद्युत्को माग अझै केही वर्ष मुलुकको आन्तरिक माग धान्न स्वदेशमै खपत हुने हुँदा लगानीको राम्रो प्रतिफल हुने कुरामा शङ्का छैन । तसर्थ जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानी र त्यसको द्रुत विकास आगामी केही वर्ष मुलुकको स्वाभिमान बचाउन र आर्थिक विकास गर्नका लागि राष्ट्रिय अभियान नै बन्नुपर्छ ।

गोरखापत्र, २०७२/०७/११

जलविद्युत आयोजनाको निर्माण अनिश्चित

कास्कीको सिल्दुजुरे गाविस-९ बाहुन डाँडामा निर्माणाधीन अपरमादी जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण कार्य अनिश्चित बनेको छ ।

दुई महीना अघि मधेस आन्दोलन र भारतले लगाएको नाकाबन्दीको लगत्तैदेखि इन्धन अभाव र विदेशबाट झिकाइएको उपकरण ल्याउन नसक्दा आयोजनाको निर्माण अनिश्चित बनेको हो ।

करीव ७० प्रतिशत निर्माणकार्य सकिएको सो आयोजनाको काम यही वर्षको चैत्र महीनाभित्र सकेर आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् वितरण गर्ने लक्ष रहेको थियो ।

आयोजना प्रमुख रामराज कोइरालाका अनुसार आयोजनाको चार हजार २०० मिटर सुरुङ्ग खन्ने काम सकिएको छ । आयोजनालाई आवश्यक पर्ने उपकरण भारतीय सीमामा नै रोकिएका छन् ।

निर्माण कार्य बन्द भएपछि सबै कर्मचारी र कामदार घर फर्केका छन् । आयोजनाका सबै काम सञ्चालन गर्न दैनिक १० हजार लिटर इन्धन आवश्यक पर्ने गरेको कोइरालाले जानकारी दिनुभयो ।

मादी खोलाबाट निकालिने २५ मेगावाट क्षमताको सो जलविद्युत् आयोजना विसं २०६९ पुस महीनाबाट सुरु गरिएको थियो । अनुमानित लागत करिब रु पाँच अर्ब २८ करोड बराबरको रकम स्वदेशी तथा वैदेशिक सहयोग जुटाई उक्त आयोजना सुरु गरिएको थियो ।

कूल लागतमध्ये आयोजनाका कार्यकारी अध्यक्ष विजय मल्लको २० प्रतिशत र 'चाईना थ्री गर्जेज कर्पोरेशन'को ८० प्रतिशतको सहयोगमा आयोजना सुरु गरिएको थियो । रासस

अभियान, २०१२/०७/११

२५ मेगावाट क्षमताको अपरमादी जलविद्युत आयोजनाको निर्माण अनिश्चित

कास्कीको सिल्दुजुरे गाविस-९ बाहुन डाँडामा निर्माणाधीन जलविद्युत आयोजनाको निर्माण कार्य अनिश्चित बनेको छ ।

दुई महीना अघि मधेश आन्दोलन र भारतले लगाएको नाकाबन्दीले इन्धन अभाव र विदेशबाट झिकाइएको उपकरण ल्याउन नसक्दा आयोजनाको निर्माण अनिश्चित बनेको हो ।

करीव ७० प्रतिशत निर्माणकार्य सकिएको सो आयोजनाको काम यही वर्षको चैत्र महीनाभित्र सकेर आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत वितरण गर्ने लक्ष्य रहेको थियो ।

आयोजना प्रमुख रामराज कोइरालाका अनुसार आयोजनाको चार हजार दुईसय मिटर सुरुङ्ग खन्ने काम सकिएको छ । आयोजनालाई आवश्यक पर्ने उपकरण भारतीय सीमामा नै रोकिएका छन् ।

आयोजनाका सबै काम सञ्चालन गर्न दैनिक १० हजार लिटर इन्धन आवश्यक पर्ने गरेको कोइरालाले जानकारी दिए ।

मादी खोलाबाट निकालिने २५ मेगावाट क्षमताको सो जलविद्युत आयोजना विसं २०६९ पुस महीनाबाट शुरु गरिएको थियो । अनुमानित लागत करीब रु. पाँच अर्ब २८ करोड बराबरको रकम स्वदेशी तथा वैदेशिक सहयोग जुटाई उक्त आयोजना शुरु गरिएको थियो ।

कूल लागतमध्ये आयोजनाका कार्यकारी अध्यक्ष विजय मल्लको बीस प्रतिशत र चाईना श्री गर्जेज कर्पोरेशनको ८० प्रतिशतको सहयोगमा आयोजना शुरु गरिएको थियो । रासस

कारोबार, २०७२/०७/११

जलविद्युत आयोजनाको निर्माण अनिश्चित

कास्कीको सिल्दुजुरे गाविस-९ बाहुन डाँडामा निर्माणाधीन अपरमादी जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण कार्य अनिश्चित बनेको छ ।

दुई महीना अघि मधेस आन्दोलन र भारतले लगाएको नाकाबन्दीको लगत्तैदेखि इन्धन अभाव र विदेशबाट झिकाइएको उपकरण ल्याउन नसक्दा आयोजनाको निर्माण अनिश्चित बनेको हो ।

करीव ७० प्रतिशत निर्माणकार्य सकिएको सो आयोजनाको काम यही वर्षको चैत्र महीनाभित्र सकेर आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् वितरण गर्ने लक्ष रहेको थियो ।

आयोजना प्रमुख रामराज कोइरालाका अनुसार आयोजनाको चार हजार २०० मिटर सुरुङ्ग खन्ने काम सकिएको छ । आयोजनालाई आवश्यक पर्ने उपकरण भारतीय सीमामा नै रोकिएका छन् ।

निर्माण कार्य बन्द भएपछि सबै कर्मचारी र कामदार घर फर्केका छन् । आयोजनाका सबै काम सञ्चालन गर्न दैनिक १० हजार लिटर इन्धन आवश्यक पर्ने गरेको कोइरालाले जानकारी दिए ।

मादी खोलाबाट निकालिने २५ मेगावाट क्षमताको सो जलविद्युत् आयोजना विसं २०६९ पुस महीनाबाट सुरु गरिएको थियो । अनुमानित लागत करिब रु पाँच अर्ब २८ करोड बराबरको रकम स्वदेशी तथा वैदेशिक सहयोग जुटाई उक्त आयोजना सुरु गरिएको थियो ।

कूल लागतमध्ये आयोजनाका कार्यकारी अध्यक्ष विजय मल्लको २० प्रतिशत र 'चाईना थ्री गर्जेज कर्पोरेशन'को ८० प्रतिशतको सहयोगमा आयोजना सुरु गरिएको थियो । रासस

कारोबार, २०१२/०७/१२

सरकारले सहजीकरण गरे १९ आयोजना १ वर्षभित्रै

बाबुराम खड्का

काठमाडौं, १३ कात्तिक – सरकारले सहजीकरण गरे आगामी १ वर्षभित्र १९ आयोजना सम्पन्न भई १७९ मेगावाट बिजुली थपिनेछ । प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले १ वर्षभित्र देशलाई लोडसेडिङमुक्त पार्ने घोषणा गरेपछि ऊर्जा मन्त्रालयले यो जानकारी गराएको हो ।

भारतको नाकाबन्दीले इन्धन आपूर्तिलगायत अन्य समस्याका कारण आयोजनाका काम प्रभावित भएको भन्दै ऊर्जाले प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयलाई आयोजना निर्माणमा सहजीकरण गरिदिन आग्रह गरेको छ । प्रधानमन्त्री ओलीले ऊर्जाका अधिकारीहरूलाई बोलाएर ऊर्जा समस्या समाधानबारे छलफलसमेत गरेका छन् । ऊर्जाले विद्युत् प्राधिकरणबाट लामो समयदेखि निर्माणाधीन चमेलिया र कुलेखानीका अतिरिक्त माथिल्लो मरुयाङ्दी 'ए', अपरमादी, हेवाखोला 'ए' र थापाखोलासहितका निर्माणाधीन १९ आयोजना १ वर्षभित्र सम्पन्न हुने जानकारी गराएको छ । यीमध्ये १७ निजी क्षेत्र र २ प्राधिकरणका हुन् । सबै आयोजना नदीको बहावमा आधारित (रन अफ दि रिभर) हुन् ।

१९ आयोजनाको काम ७० प्रतिशतभन्दा बढी सम्पन्न भइसकेकाले सहजीकरण गर्न सके १ वर्षभित्र पूरै बनिसक्ने ऊर्जाका सहसचिव डा. सञ्जय शर्माले बताए । उनका अनुसार सम्पन्न हुने आयोजनामात्र छनोट गरेर प्रधानमन्त्री कार्यालयलाई जानकारी गराइएको हो । “लोडसेडिङ न्यूनीकरण गर्ने हाम्रो प्रयास हो,” उनले भने, “सम्बन्धित निकायबाट सहजीकरण, सहयोग र अनुगमन भए यी आयोजना सम्पन्न हुने अवस्थामा छन् ।”

जलविद्युत् आयोजनाहरू तराई बन्दको मारमा परेको शर्माको भनाइ छ । प्रधानमन्त्रीको निर्देशन कार्यान्वयनका लागि वैकल्पिक ऊर्जाका बारेमा पनि छलफल भइरहेको जानकारी उनले दिए । प्रधानमन्त्री ओलीले १ वर्षभित्र लोडसेडिङ हटाउने गरी तयारी गर्न ऊर्जालाई निर्देशन दिइसकेको उनले बताए । इन्धन, प्रसारणलाइनको समस्या समाधान भए यी आयोजना निर्धारित समयमा सम्पन्न हुने सम्भावना रहेको उनी बताउँछन् ।

यता, सरकारले चालू आर्थिक वर्षमा लोडसेडिङ दैनिक ८ घण्टामा सीमित गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको छ । प्राधिकरणले भने यो वर्ष न्यूनतम ७ देखि बढीमा १३ घण्टासम्म विद्युत् कटौती हुने प्रक्षेपणसहित प्रतिवेदन तयार गरेको छ । गत वर्ष उसले लोडसेडिङ दैनिक १२ घण्टामा सीमित गरेको थियो ।

प्राधिकरणले यो वर्ष भारतबाट थप १ सय मेगावाट विद्युत् आयात बढाई ३३७ मेगावाटसम्म पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ । भारतबाट आयात बढाए पनि यो वर्ष प्रणाली सञ्चालनमा ६ सय मेगावाट अपुग भई लोडसेडिङ दैनिक १३ घण्टासम्म हुने अनुमान छ । यो वर्ष विद्युत् माग बढेर १३९६ मेगावाट पुग्ने र भारतबाट समेत आयात गर्दा सुख्खायाममा ७९६ मेगावाटमात्र आपूर्ति हुने अनुमान छ । गत वर्ष प्राधिकरणले भारतबाट २३७ मेगावाटसम्म बिजुली आयात गरेको थियो ।

चालू वर्ष ढल्केबर-मुजफ्फरपुर ४०० केभी प्रसारणलाइन सम्पन्न गरी ८० मेगावाट र बाँकी अन्य साना प्रसारणलाइन बनाएर थप आयात गर्ने लक्ष्य लिइएको छ । मधेस आन्दोलनले प्रसारणलाइनको काम अवरुद्ध भएको छ । यो प्रसारणलाइनबाट ८० मेगावाटसम्म बिजुली आयात गर्ने तयारी प्राधिकरणको छ । बन्दले गर्दा यो सम्भावना भने कम हुँदै गएको छ ।

त्यस्तै, कुसाह-कटैयाबाट पनि २५ मेगावाट आयात बढाउने तयारी छ । संविधान जारीपछि नेपाल र भारतबीचको

सम्बन्धमा चिसोपना आएकाले थप विद्युत् आयातमा अन्योल छ । हाल भारतबाट १८० मेगावाटसम्म बिजुली आयात भइरहेको छ ।

कुलेखानी भरिएन

पर्याप्त वर्षा नहुँदा विद्युत् सञ्चित गर्ने कुलेखानी जलाशय नभरिएपछि प्राधिकरणलाई माग व्यवस्थापन गर्न थप कठिनाइ हुने भएको छ । कुलेखानी जलाशय भरिएमात्र लोडसेडिङ कम हुने प्राधिकरण बताउँछ । कुलेखानी पहिलो र दोस्रो आयोजनाको क्षमता ९२ मेगावाट छ । हालसम्म १५२५ मिटर भरिएको छ, भरिन अझै ५ मिटर बाँकी छ । जलाशय भरिने सम्भावना कम रहेको प्राधिकरण प्रणाली सञ्चालन विभाग प्रमुख भुवनकुमार क्षेत्रीले बताए । “वर्षायाम सकिएकाले जलाशय भरिने सम्भावना देखिँदैन,” उनले भने, “प्राधिकरणलाई माग व्यवस्थापन गर्न समस्या पर्नेछ ।” गत वर्ष भारतमा आएको हुदहुद आँधीले वर्षा भई जलाशय भरिएको थियो ।

अभियान, २०७२/०७/१२

आजबाट जलविद्युत लगानी तथा विकास कम्पनीको आईपीओ खुला

जलविद्युत लगानी तथा विकास कम्पनीले विहीबार देखि २ करोड कित्ता प्राथमिक शेयर निष्काशन गरेको छ ।

कम्पनीले २ करोडमध्ये ४ लाख कित्ता शेयर कम्पनीका कामदारलाई र १० लाख कित्ता सामूहिक लगानी कोषको लागि छुट्टाएको छ भने १ करोड ८६ लाख कित्ता सर्वसाधारणका लागि निष्काशन गरेको छ ।

एक सय रुपैयाँ प्रतिशेयर मूल्य रहेको कम्पनीको शेयरमा सर्वसाधारणले न्यूनतम ५० कित्ता देखि ५० लाख कित्तासम्म आवेदन दिन सक्नेछन् । कम्पनीको शेयर विक्री छिटोमा कात्तिक १९ गते र ढिलोमा कात्तिक २९ गते बन्द हुनेछ । शेयर निष्काशन पछि कम्पनीको चुक्ता पूँजी रु. १० अर्ब पुग्ने कम्पनीले उल्लेख गरेको छ ।

कम्पनीको आईपीओले इक्रा नेपालबाट ग्रेड थ्री रेटिड पाएको छ । कम्पनीले पाएको रेटिडले कम्पनीको आधारभुत पक्ष औसत रहेको सङ्केत गर्छ । रेटिड गरिएका जलविद्युत् कम्पनीहरूमा बरुण हाइड्रोपावर बाहेक हालसम्म सबैले यही रेटिड पाएका छन् । सरकारको स्वामित्वमा कम्पनी हुनुले स्वामित्वको आधारमा कम्पनी बलियो रहेको, सरकारको ऊर्जा विकासका कार्यक्रममा कार्यान्वयन गर्ने एजेन्सीको रूपमा यो कम्पनी रहने भएकोले पनि सकारात्मक पक्षको रूपमा यसलाई हेरिएको छ ।

कम्पनीको शेयर बिक्री प्रबन्धक नागरिक लगानी कोष, एनसिएम मर्चेन्ट बैङ्किङ, एनएमबि क्यापिटल, सहयोगी विकास बैङ्क, नेपाल एक्सप्रेस फाइनेन्स, मेट्रो डेभलपमेण्ट बैङ्क, जेबिल्स फाइनेन्स, सिभिल क्यापिटल मार्केट, सेन्ट्रल फाइनेन्स, सगरमाथा फाइनेन्स, इन्टरनेशनल लिजिङ्ग एण्ड फाइनेन्स, लक्ष्मी क्यापिटल मार्केट, एनआईबिएल क्यापिटल मार्केट्स, सिद्धार्थ डेभलपमेण्ट बैङ्क, त्रिवेणी विकास बैङ्क, इन्टरनेशनल डेभलपमेण्ट बैङ्क, यती डेभलपमेण्ट बैङ्क, रिलायबल लोटस फाइनेन्स, सिद्धार्थ क्यापिटल, सिर्जना फाइनेन्स, काठमाण्डू फाइनेन्स, ग्लोबल आईएमई क्यापिटल, सेवा विकास बैङ्क, अरनिको डेभलपमेण्ट, ग्रोमर मर्चेन्ट बैङ्किङ, एस क्यापिटल, नबिल इन्भेष्टमेण्ट बैङ्किङ, मुक्तिनाथ डेभलपमेण्ट बैङ्क र एपेक्स डेभलपमेण्ट बैङ्कहरूबाट आवेदन दिन सक्नेछन् ।

नागरीक, २०७२/०७/१३

चीनद्वारा नेपालसँग विद्युत व्यापार प्रस्ताव

लक्ष्मण वियोगी

जलविद्युत आयोजना र प्रसारण लाइन निर्माण तथा प्रविधि आदानप्रदानमा सहकार्य गर्न चीनले नेपालसँग विद्युत व्यापार सम्झौता (पिटिए) का लागि समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर गर्ने प्रस्ताव अघि सारेको छ। भारतले अघोषित नाकाबन्दी सुरु गरेसँगै चीनले दुई देशबीच सुरुमा समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर गरी सम्झौता प्रक्रिया अगाडि बढाउने मनशाय व्यक्त गर्दै असोज ११ गते नै लिखित पत्राचार गरेको खुलेको हो।

चिनियाँ जलस्रोत मन्त्रालयअन्तर्गतको 'हान्जाउ रिजनल सेन्टर' ले आयोजना निर्माणदेखि प्रविधि हस्तन्तरणसम्मको समझदारी नेपालसँग गर्न इच्छा देखाउँदै नेपाल विद्युत प्राधिकरणलाई पत्र पठाएको छ।

प्राधिकरण ऐनअनुसार यस्तो समझदारी कानुनी रूपमा उसले गर्न नमिल्ने हुँदा त्यो पत्र ऊर्जा मन्त्रालयमा पठाएर त्यहीँबाट थप प्रक्रिया सुरु गरिएको प्राधिकरण एक उच्च अधिकारीले नागरिकलाई बताए। 'दुई देशबीच समझदारी गरेर सम्झौताको आधार तय हुनेछ,' ती अधिकारीले भने, 'हाम्रो मन्त्रालय र चीनको जलस्रोत मन्त्रालयबीच समझदारी भई त्यसको कार्यान्वयन दुई सरकारी संस्थाले गर्ने गरी आन्तरिक काम भइरहेको छ।'

उपप्रधान तथा ऊर्जामन्त्री टोपबहादुर रायमाझीले भने चीनले नेपालसँग विद्युत व्यापार सम्झौता गर्न इच्छा देखाएको विषयमा स्पष्ट खुलाउन चाहेनन्। 'केही कुरा भएको छ, तर त्यसबारे आन्तरिक काम भएको छैन,' उनले भने, 'भारतबाट मात्र बिजुली किनिरहेको अवस्थामा विकल्प खोज्न पनि आवश्यक छ।'

चिनियाँ कम्पनीले गरेको प्रस्तावअनुसार दुवै देशको सहकार्यमा ठूला आयोजना तथा प्रसारण लाइन निर्माण, परामर्श, योजना तय गर्दै नदी बेसिन आयोजनाको अध्ययन गर्न सकिनेछ। दुई देशको सहकार्यमा उपकरण आयात-निर्यात, सौर्य तथा बायोमास ऊर्जा उत्पादन र ऊर्जा क्षेत्रको अध्ययन तथा अनुसन्धानसमेत गर्न सकिने प्रस्तावमा उल्लेख छ।

चीनले दुई देशको सहकार्यमा पाकिस्तानलगायत एसियाली मुलुकमा ठूला जलविद्युत आयोजना निर्माण गर्दै आएको छ। त्यही मोडलमा नेपालमा आयोजना निर्माण गर्दै व्यापारसमेत गर्न चाहेको चीनको आशय रहेको प्राधिकरण अधिकारी बताउँछन्। पाकिस्तानमा अपनाइएको मोडलकै आधारमा प्राधिकरणले चिनियाँ कम्पनीसँग काम गर्न नसक्ने हुँदा सरकारस्तरबाटै यस्तो काम हुनुपर्नेमा त्यहाँ अधिकारीको जोड छ।

चीनमा अहिले ६ वटा हजार केभी क्षमताका राष्ट्रिय ग्रिड (प्रसारण लाइन) सञ्चालनमा छन् । उसले त्यसलाई नेपालको सीमा अर्थात तिब्बतसँग जोड्ने तयारी गरिरहेको छ । चिनियाँ सरकारी अधिकारीले विद्युत व्यापार गर्न प्रसारण लाइन निर्माण गर्नुपर्ने हुँदा तिब्बतदेखि नेपालसम्मको दूरी पहिचान गर्ने प्रक्रियासमेत सुरु गरेको प्राधिकरणले जनाएको छ ।

चिनियाँ सरकारी कम्पनीले गरेको प्रस्तावमा कसरी अगाडि बढ्न भन्नेबारे विस्तृत छलफल नभएको मन्त्रालय नीति महाशाखा प्रमुख तथा प्रवक्ता सञ्जय शर्माले बताए । 'समझदारी गर्ने सम्मको कुरा भइसकेको छैन, प्रस्तावको विस्तृत अध्ययनपछि दुवै देशबीच छाता समझदारी गर्ने वा नगर्ने भन्ने टुंगो लाग्छ,' उनले भने ।

नेपाल र भारतबीच गत वर्ष कात्तिक ४ गते विद्युत व्यापार सम्झौता (पिटिए) मा हस्ताक्षर भएको थियो । उक्त समझदारीले भारतलगायत, बंगलादेश, भुटान, पाकिस्तानलगायत मुलुकसँग बिजुली किनबेच गर्न सकिने आधार तय गरेको छ । नेपाल र चीनबीच बिजुली किनबेचको यस्तै सम्झौता हुने हो भने भविष्यमा नेपालको बिजुलीको बजार फराकिलो हुनेछ । यसले बिजुली आयातमा भारतसँग मात्र रहेको निर्भरतासमेत हट्नेछ ।

नेपालले करिब २ हजार मेगावाट बिजुली भारतलाई बेच्न सकेको भए उसले अहिले यहाँ नाकाबन्दी गर्न नसक्ने टिप्पणी हुँदै आएको छ । बिजुली आयात तथा निर्यात गर्न भारतीय बजारमा मात्र निर्भर नरही चीनसँग पनि त्यही खालको सम्बन्ध विस्तार भएमा भारतले हेप्न नसक्ने ऊर्जा विज्ञहरु तर्क गर्छन् ।

चीनमा अहिले जलविद्युतको करिब २३ प्रतिशत र हावाबाट निकालिएको बिजुलीको हिस्सा ७ प्रतिशत छ । बाँकी सबै कोइलाबाट उत्पादित बिजुली प्रयोगमा आइरहेको छ । चीनमा मागको तुलनामा बिजुलीको आपूर्ति बढी भएकाले पिटिए गरेर प्रसारण लाइन निर्माण भएको खण्डमा उसले यहाँ आवश्यक पर्दा सजिलै बिजुली दिन सक्ने प्राधिकरण अधिकारीको भनाइ छ ।

गत वर्ष नेपाल-भारतबीच सम्पन्न पिटिएले भारतलगायत, बंगलादेश, पाकिस्तान वा भुटानसँग पनि बिजुली किनबेच गर्न सक्ने आधार तय गरेको छ । यसअघि नेपालको बिजुली बंगलादेश लैजान भारतीय भूमि प्रयोग गर्न नदिने बताउँदै आएको थियो ।

प्रसारण लाइन निर्माण तथा क्षमता विस्तार गर्दै सार्क क्षेत्र र उप-क्षेत्रसम्म बिजुलीको साझा बजार विस्तार गर्न सकिनेसमेत सम्झौतामा परिकल्पना गरिएको छ । चीनसँग पनि यस्तो सम्झौता भए आवश्यक पर्दा बजारमूल्यमा जहाँबाट पनि बिजुली किन्न वा बेच्न सकिनेछ ।

भारतसँगको सम्झौताअनुसार दुवै देशले बिजुली व्यापारका लागि सीमा क्षेत्रका प्रसारण लाइन निर्माण, सुधार, स्तरोन्नतीमा जोड दिनुपर्नेछ । यस्तै, चीनसँग पिटिएको आधार तय गर्दा आजैदेखि चीनसँगको सीमा क्षेत्रमा प्रसारण लाइन निर्माणको आधार तयार गर्नुपर्ने हुन्छ ।

चीनले तिब्बतको सिगात्सेसँग विद्युतीय रेलमार्ग विस्तार गरिसकेको छ । सन् २०२० सम्म उक्त रेलमार्ग केरुडसम्म विस्तार गर्ने योजनाका साथ काम गरिरहेको छ । प्राधिकरणका अधिकारीका अनुसार रेलमार्गका लागि पनि उसले केरुडसम्म उच्च भोल्टेजको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन सञ्जालसमेत निर्माण सुरु गरेको छ । विद्युत व्यापार तथा आदानप्रदान गर्न नेपालले पनि यही आधारमा नीतिगत प्रक्रिया र संरचना तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

चीनका २३ प्रान्तमध्ये तिब्बत पाँचौँ स्वशासित प्रान्त हो । बिजुली किन्ने समझदारी सुरुमा केन्द्र सरकारसँग गरी उसको निर्देशनमा मात्र तिब्बतसँग गर्नुपर्नेछ । समझदारी सम्झौतामा रुपान्तर हुन सके तिब्बतसँग जोड्न लागिएको १००० केभीको प्रसारण लाइनबाट नेपालले बिजुली किन्न सक्नेछ र बढी हुँदा बेच्न सक्ने बाटोसमेत खुल्नेछ । नेपालमा अहिलेसम्म जम्मा १३२ केभी प्रसारण लाइनमात्र निर्माण भएका छन् ।

काठिणुतु, २०१२/०१/१३

ऊर्जा संकट समाधानका उपाय - डा. प्रेम दंगल

भारतको अघोषित नाकाबन्दीका कारण मुलुकमा चरम इन्धन संकट छ। एक भूपरिवेष्टित र अति कम विकसित देशउपर भैरहेको यो नाकाबन्दीले मुलुकको अर्थतन्त्रलाई धराशायी बनाउँदै लगिरहेको छ। यतिमात्र हैन, भविष्यमा विद्युत लगायत ऊर्जाका अन्य आपूर्ति बन्द भए भने के गर्ने भन्नेसम्म हामीले अब सोच्नुपर्ने भएको छ। मुलुकलाई ऊर्जा र इन्धनमा आत्मनिर्भर हुने अवस्था सिर्जना गर्न अविलम्ब योजना बनाएर लाग्नुपर्छ। हालको इन्धन संकटबाट तत्काल छुटकारा पाउन र दीर्घकालमा इन्धन/ऊर्जा आपूर्तिमा भैरहेको एकपक्षीय परिनिर्भरतालाई कम गर्न अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन नीति र कार्यक्रम ल्याउन ढिला गर्नु हुँदैन। मुलुकभित्र पेट्रोलियम पदार्थ उत्पादन हुँदैन, ठूलो पैमानामा आवश्यक पर्ने इन्धन शतप्रतिशत आयात गर्नुपरेको छ। पेट्रोलियम इन्धन कटौती गर्दै वैकल्पिक व्यवस्था अबिलम्ब खोज्नुपर्छ। अब हामी सबै साइकल चढ्न तयार हुनुपर्छ। सबै सरकारी कर्मचारी कार्यालय आवत—जावत गर्न साइकल प्रयोग गर्नुपर्छ। यसका लागि साइकल सापटी कर्जा नीति लिनुपर्छ। यस्तो कर्जामा जनसाधारणका लागि सरकारले अनुदान व्यवस्था गर्नुपर्छ। सडकलाई पनि साइकल मैत्री बनाइनुपर्छ। सबै सडकमा साइकलका लागि छुट्टै लेन बनाइनुपर्छ। सरकारी तवरबाट आइन्दा पेट्रोलियम पदार्थबाट सञ्चालन हुने गाडी खरिद नगर्ने निर्णय गर्नुपर्छ। यसै आर्थिक वर्षमा गाडी खरिदका लागि छुट्याइएको बजेटबाट विद्युतीय गाडी किन्नुपर्छ। मोटरसाइकलको सट्टा पनि साइकल नै खरिद गर्नुपर्छ। विद्युतीय गाडी प्रयोगमा प्रोत्साहन गर्न विद्युतीय गाडी आयातमा भारी मात्राले भन्सार कटौती गर्नुपर्छ। त्यस्ता गाडीमा बढीमा १० प्रतिशतमात्र भन्सार लाग्ने व्यवस्था हुनुपर्छ। सरकारी प्रयोजनका लागि खरिद गरिने यस्ता गाडीमा सोभन्दा पनि कममात्र भन्सार लाग्ने व्यवस्था गर्नुपर्छ। विद्युतीय गाडी व्यवस्था गरेपछि सोहीअनुसार छोटोछोटो दूरीमा (कम्तीमा १ किलोमिटरमा) विद्युतीय चार्जिङ केन्द्रहरू राखिनुपर्छ। यस्ता केन्द्रमा वैकल्पिक ऊर्जा खासगरी सौर्य ऊर्जाको व्यवस्था गर्न आवश्यक मेसिन तथा उपकरण विदेशबाट न्युनतम भन्सार दस्तुत तिरी आयात गर्ने नीति लिनुपर्छ। ठूलो मात्रामा यात्रुलाई आवत—जावत गराउन सक्ने साझा बसजस्ता विद्युतीय 'मास भेइकल'हरू सञ्चालन गर्नुपर्छ। पेट्रोलियम इन्धनबाट सञ्चालनमा रहेका बसका यन्त्र र उपकरणलाई विद्युतबाट सञ्चालन हुनेगरी परिवर्तन गरिनुपर्छ। धेरै ऊर्जा खपत हुने अर्को क्षेत्र घरायसी प्रयोजन खासगरी भान्सा तथा घरमा बाल्ने बत्ती हो। यसका लागि नवीकरणनीय ऊर्जा उत्पादनमा व्यापक लगानी गर्नुपर्छ। वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादनका सबै सम्भावनाहरू लघु तथा साना जलविद्युत, सौर्य, जैविक र वायु ऊर्जाको प्रबर्द्धन गर्नुपर्छ।

वैकल्पिक ऊर्जा प्रबद्धन केन्द्रको क्षमता विस्तार गरिनुपर्छ। यसले नभ्याउने अवस्थामा अन्य निजी क्षेत्रका कम्पनीहरूमार्फत सौर्य ऊर्जा उत्पादन र जडानका लागि काम अगाडि बढाउनुपर्छ। मुलुकका सम्पूर्ण वित्तीय तथा बैंकिङ संस्थाबाट यस प्रयोजनका लागि लगानी बढाउन आवश्यक प्रोत्साहन दिने नीति लिनुपर्छ। एलपीजी ग्यासको समस्या समाधानका लागि व्यापक मात्रामा जैविक इन्धन उत्पादनमा जोड दिनुपर्छ। जैविक इन्धन उत्पादन गर्न यससम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी यसको प्रबद्धन, सजीवन नर्सरी स्थापना र अध्ययन तथा अनुसन्धानमा जोड दिई पहाड तथा तराईमा जैविक ऊर्जाबाट विद्युत उत्पादन गर्ने नीति लिनुपर्छ। मुख्यगरी बायोग्यास र बायोब्रिगेड ठूलो पैमानामा उत्पादन गर्नुपर्छ। वैकल्पिक ऊर्जाका स्रोतहरूमध्ये सहरी क्षेत्रमा उत्पादन हुने फोहोर, कृषि तथा वनजन्य खेर गएका पदार्थहरू प्रयोग गरी विद्युत उत्पादन गर्न सकिन्छ। त्यसैगरी स्कुल, क्याम्पस, नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरीका व्यारेकहरू तथा कारागार र सार्वजनिक शौचालयमा संकलित मलमूत्रको प्रयोग गरी बायोग्यास उत्पादनमा जोड दिई खाना पकाउने ग्यास उत्पादन गर्न सकिन्छ। सँगसँगै यी स्थानहरूमा बत्ती बाल्न र सानातिना ऊर्जा प्रयोगका लागि सौर्य ऊर्जा जडान गर्ने व्यवस्था गरिनुपर्छ। यो प्रविधि घर—घरमा पुर्याउनुपर्छ। वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादनका लागि सोलार फार्मिङ (वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादन) नै सञ्चालन गर्नुपर्छ। धेरै ऊर्जा खपत हुने देशैभरिका एयरपोर्टहरूमा यसको व्यवस्था गर्न सकिन्छ। पेट्रोलियम इन्धनमा १० प्रतिशतसम्म इथोनोल मिसाउँदा गाडी सञ्चालन गर्न सकिने विज्ञहरूको सुझावका आधारमा सरकारले अघिल्ला नीति तथा कार्यक्रममा यो कार्यक्रमको घोषणासमेत नगरेको हैन, तर त्यसको कार्यान्वयन हुनसकेन। हाम्रो दक्षिण छिमेकी देशसँग मात्र व्यापारमा परनिर्भरतालाई क्रमशः घटाउँदै लानुपर्छ। सँगसँगै एक भूपरिवेष्टित देशले निर्वाद पारवहनमा पाउनुपर्ने पहुँच र अधिकारलाई दृष्टिगत गरी अन्तर्राष्ट्रिय बजारबाट समेत वस्तु आयात—निर्यात बढाउनुपर्छ। यसक्रममा छिमेकी देश चीनसँगका व्यापारिक नाकाहरू खुलाई वैकल्पिक उपाय अवलम्बन गर्नुपर्छ। यसक्रममा तत्काल केरुङ—रसुवागढी नाकाबाट जुन सञ्चालनमा समेत आइसकेको छ, इन्धनको आपूर्ति गर्नुपर्छ। त्यसैगरी हालसम्म चीनसँग भएका सम्झौता अनुसारका अन्य नाकाहरूबाट पनि भविष्यमा व्यापार गर्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण थालनीमा ढिला गर्नु हुँदैन। ताप्लेजुङको ओलाङचुङगोला, संखुवासभाको किमाथान्का, दोलखाको लामाबगर, गोरखा, मुस्ताङको कोरला, हुम्लाको हिल्सा, बझाङको ताक्लाकोट र दार्चुलाको टिकर नाकाहरूमध्ये सम्भाव्यताका आधारमा क्रमशः खोल्दै जानुपर्छ। कम्तीमा एक प्रदेशका लागि एक उत्तरी नाका खोल्नु र सुचारु गराउनुपर्छ। ऊर्जाको दीर्घकालीन समाधान विद्युतीय ऊर्जामा आत्मनिर्भर हुनु नै हो। यसमा पहिलो हो— विद्युत उत्पादन, वितरण र उपभोगमा दक्षता अभिवृद्धि। विद्युत क्षमता बढाउने र विद्युत चुहावट नियन्त्रण। विद्यमान अवस्थामा मुलुकभरि सञ्चालित जलविद्युत

आयोजनाहरूबाट पूर्ण क्षमताका साथ विद्युत उत्पादन गर्न आवश्यक मर्मत—सम्भार गरी चुस्त—दुरुस्त बनाउनुपर्छ। यसो गरिरहँदा केही मेगावाट विद्युत भए पनि बढाउन सकिन्छ। त्यसैगरी निर्माणाधीन ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोशी, ३० मेगावाटको चमेलिया, १४ मेगावाटको कुलेखानी तेस्रो, ६० मेगावाटको त्रिशूली ए, ३२ मेगावाटको राघुघाट जलविद्युत आयोजनाहरूलाई छिटोभन्दा छिटो सम्पन्न गर्नुपर्छ। त्यसैगरी ४० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली ३ बी र ४२ मेगावाटको माथिल्लो मोदीलाई अगाडि बढाउनुपर्छ। २० मेगावाटको बुढीगंगा र ८७ मेगावाटको तामाकोशी ५ जलविद्युत आयोजनाको निर्माणकार्य अगाडि बढाउनुपर्छ। ४० मेगावाटको तनहुँ, ६०० मेगावाटको बुढीगण्डकी, २४० मेगावाटको नौमुरे, ९०० मेगावाटको माथिल्लो कर्णाली, ९०० मेगावाटकै अरुण तेस्रो र ६०० मेगावाटको माथिल्लो मस्याङ्दी समेतलाई कार्यान्वयनमा लानुपर्छ। पीपीए भैसकेका विद्युत आयोजनालाई छिटो परियोजना तयारीमा लानुपर्छ। अध्ययन सम्पन्न भैसकेका र लाइसेन्स लिएकालाई पीपीए गराउने र जग्गा प्राप्तिसमेत परियोजनापूर्व सम्पन्न गरिनुपर्ने कामहरू सम्पन्न गरी उच्च प्राथमिकतासाथ जलविद्युत उत्पादनमा जोड दिन जरुरी छ। यति गर्दा मुलुक अबको एक दशकभित्रै ऊर्जामा आत्मनिर्भर हुन सक्नेछ। यी सबै काम सम्पन्न गर्न व्यापक मात्रामा लगानीको जरुरी पर्छ। अब बन्ने चौधौँ योजनाले भरपर्दो एवं दिगो ऊर्जा सेवामा नागरिकको पहुँच स्थापनामा उच्च प्राथमिकता दिनुको विकल्प छैन। दंगाल राष्ट्रिय योजना आयोगका पूर्वसदस्य हुन्।